

Sexe i Diversitat Funcional: Generant praxis adequades des de l'àmbit socioeducatiu

Montserrat Garcia Silva
 Fundació Àmbit Prevenció

Rebut: 30.05.22 – Acceptat: 12.07.22

DOI: <https://doi.org/10.32093/ambits.vi57.50471>

Resum

Sexe i Diversitat Funcional: Generant praxis des de l'àmbit socioeducatiu

Com definim la sexualitat? I la sexualitat de les persones amb diversitat funcional? Els professionals de l'àmbit socioeducatiu també reproduïm certs estereotips sobre la sexualitat de les persones amb diversitat funcional? Va sent hora de mostrar els cossos amb diversitat funcional com a cossos desitjats i desitjables. Parlem-ne de l'eròtica i l'autoeròtica, del desig, del plaer, de la diversitat corporal... Parlem-ne! Verbalitzar-ho per a visibilitzar-ho i fer de les seves realitats una estratègia política per a crear referents i transformar l'imaginari col·lectiu.

Com? Oferint informació d'interès a les necessitats i interessos reals de les persones amb i sense diversitat funcional. Una educació sexual que vagi més enllà de la prevenció de danys, ETS i embarassos no desitjats, i parli del plaer i de les relacions sense tabús, tot i normalitzant la sexualitat de tots i de totes. Una educació sexual que tingui com a antecedent la defensa dels drets humans, sexuals i reproductius de les persones. Una educació sexual que respecti la diversitat en els seus 360 graus: identitats i expressions de gènere, orientacions sexuals, diferents pràctiques sexuals i relacionals, diversitat corporal... Una educació sexual no centrada exclusivament en el coit, els genitals o l'orgasme. Una educació sexual que ens faci entendre i gaudir de la nostra sexualitat en privat o amb la persona o les persones que triem de manera lliure i consensuada. En definitiva, apostem des de l'àmbit educatiu per una educació sexual de qualitat on posi com a eix central a la persona, des d'una perspectiva integral i de gènere.

Paraules clau: Diversitat funcional, discapacitat, sexualitat, educació sexual, eròtica

Abstract

Sex and Functional Diversity: Generating praxis from the socio-educational field

How can we define sexuality? And the functionally diverse people's sexuality? Do socio-educational professionals also reproduce stereotypes regarding their sexuality? It is about time all functionally diverse bodies are shown as both desirable and desiring. We are talking about erotic and autoerotic, about desire, pleasure, corporal diversity... Let's talk about it!

Put it all into words to make it visible and take people's real necessities and interests, with or without functional diversity. A sex education that goes further than the prevention, STDs, unwanted pregnancies and talks about pleasure and relationships free of taboos, normalizing everyone's sexuality. Sex education aims to defend human, sexual, and reproductive rights. A sex education that respects its diversity in all its 360°: genre identities and expressions, sexual orientations, diverse sexual and relational practices, body diversity... A sex education that is not exclusively focused on intercourse, genitals, or orgasms. A sex education that lets us understand and enjoy our sexuality privately or with whoever we freely and consensually choose. All in all, from the educational field we bail for a quality sex education where the person is the center, originating from an integral and genre perspective.

Keywords: Functional diversity, disability, sexuality, sex education, erotic.

Discapacitat i societat

Persones amb diversitat funcional, aquest ha estat un col·lectiu estigmatitzat al llarg de la història. A manera de resum podríem dir que ja en l'antiguitat clàssica eren vists com a cossos estranys castigats per la divinitat. No mereixien una vida digna i normalment, eren apartats de les comunitats, ja que se'ls considerava una càrrega familiar. El càstig diví, la religió, va ser substituït per la medicina, perquè en un intent rehabilitador es van patologitzar aquests cossos marcats per la raresa i va sorgir el **model mèdic** com a intent de sanació i reconducció a uns certs paràmetres de normalitat.

De la malaltia es va passar a entendre la discapacitat com un problema col·lectiu i no individual. És a dir, van sorgir teories de l'anomenat **model familiar** que es va basar en el fet que la problemàtica no era de l'individu en qüestió, sinó que aquesta residia en la societat, ja que era el context i la seva organització social la que discapacitava a algunes persones perquè no estaven pensades per a elles. Així, en el segle XX la diferència individual no era el problema, sinó com s'organitzava la societat respecte a ella.

El **model social** sorgeix en el 2006, concretament a Espanya, i és un nou paradigma originat pel propi col·lectiu des del Fòrum de *Vida Independent i Divertad*[1] on es comencen a qüestionar i a desnaturalitzar el binomi del normal i el rar, del capaç i l'incapaç. Desenvolupen un nou terme per a nomenar aquelles persones amb diferents capacitats a les socialment reconegudes com a normals i s'encunya el concepte de persones amb **Diversitat Funcional**, on es posa en relleu que les diferències corporals i les diferents capacitats de les persones són quelcom positiu i no excloent. D'aquesta manera, s'intenta deixar enrere un passat marcat per un ús del lèxic pejoratiu per a nomenar les persones amb diversitat funcional (inútil, imbècil, invàlid, minusvàlid, discapacitat...).

Aquest concepte proporciona l'avantatge d'anar allunyant l'estigma que comporta la discapacitat en ser considerada com una qualitat negativa, inferior a una altra persona pel fet de tenir capacitats diferents. És important recalcar, ja que les paraules van associades a idees i conceptes que es creen en l'imaginari social i col·lectiu, i que acaben representant valors culturalment acceptats a través de l'ús narratiu. Si pretenem canviar aquestes idees i valors, hem de modificar la terminologia com a vehicle que les manté.

No sols és important canviar la manera de nomenar, sinó també la manera de veure. Especialment, en els mitjans audiovisuals on la representació de la persona amb diversitat sol ser escassa i majorment exposada de manera estereotipada amb el típic personatge, que malgrat les adversitats de la vida les supera i serveix d'inspiració o és un drama que commou i té com a resultat la compassió del personatge en si mateix.

Per això, és important fer visibles i mostrar realitats diverses per a poder oferir referents diferents i desenvolupar un imaginari col·lectiu que les representi, ja que si es

transforma l'imaginari narratiu, possiblement es comença a transformar l'imaginari social.

Les persones amb diversitat funcional han estat excloses, menyspreades, invalidades de la societat en moltes èpoques de la història. Però sobretot han estat infantilitzades. Aquesta infantilització ha provocat com a conseqüència una asexualització de la persona, dels seus cossos i dels seus desitjos.

Qui no ha escoltat alguna vegada el típic discurs sobre les persones amb síndrome de Down en els quals se'ls titlla de ser dolces, comprensives, sensibles, bondadoses...? Una espècie d'àngels que han vingut a aquest món amb una missió i coses similars. Però si en l'imaginari social es continua veient a les persones amb diversitat funcional com a infants, fins i tot en la seva maduresa, l'única cosa que afavorim és que se'ls continuïn vulnerant drets i no se'ls reconegui la presa de decisions pròpies. I no sols això, se'ls continua veient com a persones no desitjants i no desitjades. Se'ls exclou sistemàticament de l'àmbit sexual.

No són nens, no són nenes, no són persones asexuals. Tenen cossos i desitjos legítims. Tenen drets legítims, entre ells: el dret al plaer, a la sexualitat, a desitjar i a ser desitjades.

Nomenant el desig

Fa tan sols unes setmanes, en el CCCB (Centre de Cultura Contemporània de Barcelona) es van estrenar unes jornades anomenades *Ball de Màscares* les quals tenien la finalitat d'explorar la sensualitat de corporalitats i identitats que van més enllà d'allò estipulat pels cànons de la nostra societat de consum. D'aquesta manera, l'art es converteix en una eina d'expansió perceptiva a més de ser una forma de reclamar els drets estètics i eròtics de tots els éssers humans, independentment dels seus trets i peculiaritats distintives".

Font: Imatges extretes d'Instagram de Gluwur[2]

L'imaginari social ens ensenya que un cos amb diversitat funcional és un cos asexual, no desitjant i fins i tot monstruós. Antonio Centeno i Andrea García (2016) expliquen, en un capítol que escriuen per a *Polítiques, pràctiques i pedagogies trans*, sobre aquelles persones que se senten atretes sexualment pels cossos amb alguna discapacitat (*devotees*) o aquelles persones que simulen tenir algun tipus de discapacitat a partir de l'ús d'unes certes pròtesis, ja que senten una atracció sexual per aquesta mena de corporalitats (*pretenders*). Ambdues són tractades des de la medicina i la teràpia perquè l'estigma heretat del desig cap a persones amb diversitat funcional continua pesant i es continua considerant una cosa monstruosa i una parafília que ha de ser motiu d'ocultació i rebuig social.

La tensió entre la normalitat i la diferència continua patent. La capacitat de vincular la realitat amb l'imaginat encara és incrustada en les nostres maneres de pensar i de fer, interseccionen de manera constant en les nostres realitats per a dir-nos que és el que hem de desitjar i que és el que ens ha d'atreure.

Tal com comenta Platero i Rosón (2012):

Las sociedades occidentales cristianas se han servido de los monstruosos para la construcción del orden y de sus estructuras de control sociales, coercitivas, para trazar también una serie de líneas que separan lo normal de lo amenazante por su diferencia [...] El monstruo se interpreta necesariamente como horrible y fascinante a la vez, objeto de aberración y de adoración al mismo tiempo [...] Lo monstruoso evidencia lo que el orden social oculta y reprime, advierte así del peligro intrínseco que existe en el orden de la diferencia. (pp. 127-142)

Allò que no es nomena, no es mostra, la qual cosa vol dir que no es vol que surti a la llum, es pretén ocultar i negar, reprimir i controlar aquest desig, aquesta sexualitat negada. El que no es nomena, no es defineix, no s'entén ni es comprèn. L'ordre social ja s'encarrega de vigilar que aquests *altres cossos* quedin a les ombres, en els marges dels marges. Un ordre que controla els nostres desitjos, la nostra sexualitat, el nostre gènere, el nostre cos, la nostra classe social. Un ordre social que, en definitiva, controla les nostres vides.

Aquestes situacions d'interseccionalitat^[3] han provocat unes certes aliances entre persones pertanyents al col·lectiu LGTBQI i persones amb diversitat funcional, ja que ambdues amaguen vides complexes en els marges i en “la conexió con las normas sociales imperantes, como la heterosexualidad obligatoria o el capacitismo, que hacen que aparezcan como naturales o normales ciertas expresiones del deseo, la afectividad, de los cuerpos y las cosas que podemos o no podemos hacer” (Platero i Rosón, 2012, p. 134).

Des de l'aparició de la teoria **Queer** i **Crip**, aquestes s'han nodrit de les diferents formes corporals i de desitjos, s'han anat alimentant d'un activisme on les presumptes febleses han estat llegides com a fortalèses i en comptes de ser punts a ocultar, s'han convertit en aspectes a ressaltar amb motiu d'orgull.

Les teories Queer s'ensenyoreixen del concepte rar, dissident, subversiu, transgressor... que històricament han estat utilitzats com a insult contra les persones no *cis* o no *hetero*, i que aconseguen reapropiar-se d'aquests termes, autodenominar-se i empoderar-se com a estratègia a la LGTBIQ-fòbia, arribant a qüestionar el sistema heterosexual hegemònic. Tot això, amb la finalitat d'empoderar a les persones atorgant-los l'autoritat sobre les seves identitats, sexualitats i cossos per a cridar que no sols no s'avergonyeixen del que són, sinó que s'enorgulleixen plenament de ser-ho. La reapropiació de l'insult com a apoderament, però també com a deslegitimació de l'estigma.

Teresa de Lauretis va ser la primera persona que prové de l'acadèmia i que utilitza per primera vegada el terme de la teoria Queer, en 1991, atorgant aquest sentit d'apoderament que apareix com a moviment a la fi dels anys vuitanta als Estats Units. D'aquesta manera, es genera la reapropiació de l'insult com a eina política de subversió a la discriminació, a les desigualtats, a la violència que generen les normes socials.

Tornar a pensar en el que som, tornar a repensar sobre el terme normal. Però també tornar a qüestionar les identitats essencialistes i binàries, visibilitzant la dissidència sexual des d'un punt de vista en el qual estableixi aliances amb la raça, amb la classe social, amb el capacitisme[4] ..., el qual pretén dinamitar les estructures socials i promoure la transformació social. En definitiva, “la historia de la represión de la sexualidad y al mismo tiempo, la historia sobre la regulación de los cuerpos y capacidades normales nos lleva a observar el cuerpo, como lugar donde se inscriben las verdades o la naturaleza humana” (Platero y Rosón, 2012, pp. 127-142).

Igual que el concepte *Queer* ve de rar, com a forma de reapropiació dissident, el *Crip* deriva en anglès de *cripple* que significa tolit. El terme *crip* té connotacions negatives, però les persones amb diversitat funcional es reapropien d'ella i converteixen un insult i una paraula que estigmatitza en gairebé una floreta. La reconversió de la burla en reivindicació. És més, el “crip ha funcionado para muchos como una marca de fuerza, de orgullo y de desafío”. (Moscoso et al., 2016, p. 138).

Tant el Queer com el Crip, tenen diferents arrels, però al seu torn posseeixen nexes d'unió a causa de la patologització en comú al llarg dels anys, al control mèdic i legal, a la teràpia i la rehabilitació, a la dependència de l'acceptació social. Som éssers socials i vivim en comunitat, sentim la necessitat d'interactuar amb les persones que ens envolten. Per això, necessitem la seva acceptació perquè quan una persona no es troba dins d'aquest sistema de control se li exclou de forma pràcticament sistemàtica, provocant desigualtats i exclusió social.

Vivim en una societat patriarcal, masclista i sexista que ens venen com a igualitària en drets i oportunitats, totes sabem que no és cert però que socialment interessa mantenir i continuar perpetuant desigualtats, reproduint aquests rols i estereotips de gènere tan marcats que fan tant de mal. Efectivament, són nocius perquè violenten i al seu torn, invisibilitzen i ometen aquelles persones que no se senten representades sota aquests cànons que venen imposats socialment i culturalment.

Sánchez (2019) ja explica que hi ha unes “idees interioritzades que fan que estem dins del sistema, que assumim i perpetuem amb les nostres accions, mirades i llenguatge, un sistema que danya a les persones en el seu conjunt” (p.44)

Itxi Guerra[5], en un document que estem creant de manera conjunta, amb la col·laboració d'altres activistes i professionals, explica que:

Si ponemos el foco en el deseo, nos encontramos con otra serie de estereotipos e ideas preconcebidas que se asumen sobre las personas discapacitadas y que, además, nos impiden el acceso al placer y a los circuitos del deseo. Nos limitan nuestros cuerpos, pues no son vistos como objetos de consumo, son vistos como cuerpos aberrantes, monstruosos y tarados. [...] Se enfoca la cuestión directamente a los cuerpos discapacitados como cuerpos tarados que rompen con la norma del deseo, en vez de cuestionar cómo se construye el deseo, a qué responde, cómo se perpetúa y qué estereotipos reproduce. Se individualiza la violencia, al achacar la culpa directamente a los cuerpos, en vez de ir a la raíz del problema que es la construcción del propio deseo. (Guerra, 2021, p.21)

La diferència està penada. No estar entre l'hegemonia té les seves conseqüències, ja que hi ha multitud de valors normatius persistents que quan es qüestionen uns certs supòsits en els mandats del gènere o corporals s'activen totes les alarmes. Allò diferent produeix por i al seu torn, sembla que fa por no reproduir les obligacions socials. Però és que no pertànyer al sistema té les seves conseqüències i hem de tenir-les bé presents, atès que som éssers socials que anhelem el reconeixement dels nostres iguals, el prestigi i la valoració social. Hem de ser conscients que hi ha una supremacia de gèneres, d'identitats, de cossos, de sexualitats... que funcionen com a instrument de transmissió de valors hegemònics i de repressió.

Hem de reconèixer que totes tenim prejudicis, els hem après, viuen en nosaltres, prejudicis que interioritzem com a nostres i que perpetuem constantment. Miquel Missé (2018) ho exposa fabulosament en la seva teoria i mostra com els prejudicis socials modifiquen la nostra essència, ens venen uns valors hegemònics validats i imposats des d'edats primerenques que assumim com a nostres. En particular, quan exposa com els discursos mèdics ens roben el cos, metafòricament i literalment en el seu cas.

Missé (2018) denuncia obertament en la seva obra *A la conquista del cuerpo equivocado* que “se nos ha robado la posibilidad de vivir el cuerpo de otra forma, que se nos ha impuesto una interpretación única sobre algunas de sus partes. Me refiero que para explicar nuestro malestar se nos ha dicho que no deberíamos haber nacido en este cuerpo, pero que podemos lograr el adecuado con tratamientos hormonales y algunas intervenciones quirúrgicas” (p.54).

Exposa que les idees que hem anat aprenent sobre el nostre cos ens han anat calant a l'imaginari i han estat inventades per algú, ja que no sorgeixen per art de màgia. En concret, exposa que aquest malestar del qual parla repetidament en la seva obra, sorgeix d'unes autoritats mèdiques que validen i que li proposen remei al trastorn de disfòria de

gènere que l'afecta, a partir de tractaments hormonal i intervencions quirúrgiques com a solució al fet d'haver nascut en un *cos equivocat*.

Platero (2012) també ho esmenta quan exposa que “los cuerpos son pantallas en las que vemos proyectadas los acuerdos temporales que surgen de los debates del momento sobre prácticas y creencias que tienen lugar dentro de las comunidades académicas y médicas. Estas luchas se desarrollan en escenarios bastante alejados del cuerpo” (p.54).

A continuació, vull compartir un escrit que va publicar Soledad Arnau[6], el 2017, en el qual nomena el desig i en paraules seves, el racionalitza. Va ser una dona valenta, de professió filòsofa, però també activista pro drets de les persones amb diversitat funcional. Va escriure diversos articles i va participar de manera activa en la visibilització i sensibilització del dret al desig, al plaer i a l'autoeròtica a través de diversos audiovisuals en format documental i curtmetratge.

*Vienes dispuesto a mirarme,
a observarme con tu cámara.*

Yo, me desnudo ante ti, a través de esas manos.

*Unas curiosas manos que irradian ternura, fuerza, sensibilidad, placer, sentidos,
posibilidad, libertad...y, que sacian mi hambre.*

Creo saber lo que buscas. O, al menos, es lo que imagino...

*Deseas adentrarte en “otros mundos”,
y, para ello, necesitas que te muestre mi desnudez,
disidente, subversiva, no normativa, biopolítica.*

Pero, también buscas en mí, que te enseñe mi jadeo, mi excitación, mis gemidos...

Quieres ver cómo me refuerzo de placer, al masturbarme.

*Sigo desnudándome, con esas manos,
mientras, tú, sigues observando...*

*Esas manos, un tanto caprichosas, me ofrecen sensaciones,
despiertan en mí el deseo,
un deseo muy concreto.*

*Me invitan al autoerotismo,
al placer conmigo misma,
a buscar en mí, esas partes de mi cuerpo que jamás había podido acariciar por mí
misma.*

Mis pezones, mi coño, mi vientre... Mi cabello...

*Estos vocablos nunca habían formado parte de mi geopolítica,
No sabía que existían.
Acabo de descubrirlos.*

*Esas manos, que están siendo grabadas,
me han apoyado para encontrarlos,
desde lo fáctico y terrenal.*

Estas manos, que sacian mi hambre de sexo.

*Descubro, también, que mi mano puede deslizarse por mi cuerpo,
acompañada de esas bonitas manos.
¡Mi mano!, qué curioso, forma parte de mí desde el principio de los tiempos,
de los míos y,
sin embargo, todavía es una gran desconocida.
Hasta hoy, no habíamos estado en con-tacto.
Es suave, tímida, dulce, sensible...
No puedo decir más sobre ella, porque, verdaderamente, apenas la conozco.
Sólo sé que me gusta.
Estoy totalmente desnuda, y expuesta a tu cámara,
y a sus manos.
Es un momento, íntimo, muy excitante,
Por primera vez, verbalizo mis deseos,
reflexiono sobre ellos para poder expresarlos,
los racionalizo.
Mientras mi mano, con esas manos, recorre esa pequeña porción de mi cuerpo,
toda mi erótica se pone en funcionamiento.
Siento.
Siento sensaciones placenteras, agradables, intensas...
Desde mi coño,
desde mi desnudez.*

Dret a viure una sexualitat plena

El desig, la bellesa, la capacitat d'agradar és una xutada d'adrenalina feta per a uns pocs perquè aquest filtre no està fet per a totes. Ens fan creure que no som mereixedores d'amor i això es converteix en un important configurador del nostre autoconcepte i autoestima que fa que la nostra confiança es paralitzi o s'elevi de forma gairebé vertiginosa.

Hi ha una minoria amb la legitimitat social suficient per a decidir quins cossos són bells i vàlids per a participar en el mercat de l'amor, la luxúria i el desig. Ens fan creure que els cossos grossos, amb pèls, amb cicatrius i estries, cossos trans, cossos amb diversitat funcional, cossos negres..., no encaixen en aquest sistema cisheteropatriarcal, binari i sexista. Estem marcats per petjades d'experiències viscudes que interaccionen en la nostra vida i que ens travessen.

Brigitte Vasallo (2018), en *Pensamiento Monógamo Terror Poliamoroso* ens parla del desig, de la reciprocitat, del desig acció i de la conquesta. Exposa de manera molt encertada com el desig és un constructe social i autogestionat perquè quan notem que algú ens desitja és quan sentim aquest desig també nosaltres. Hi ha cossos més desitjats socialment que uns altres, encara que potser no és del tot així, ja que en

l'esfera pública donem una imatge de desig, però en la privada tenim unes fantasies i uns fetitxes una mica diferents. Hi ha un desig ocult perquè existeixen fantasies que continuen estant molt castigades en l'esfera social i el tabú és major si ens apropem a incestos, sexe amb persones grosses, sexe amb madures molt madures, persones trans, persones amb discapacitat.

La sexualitat de les persones amb diversitat funcional s'ha mantingut en els marges tant des de l'àmbit privat com del públic, tant des de la intimitat del nucli familiar com des de les institucions socials i educatives.

La asexualidad de las personas con diversidad funcional constituye uno de los pilares del sistema capacitista que las oprime desde tiempos inmemoriales. Eliminando o reduciendo a lo anecdótico la sexualidad, el deseo y el placer, resulta más fácil acotar los horizontes vitales de las personas con diversidad funcional a la mera supervivencia. (Centeno en Foro de Vida Independiente y Divertad, 2017: 1).

Els estereotips i mites han calat profundament en l'imaginari social, titllant-los d'éssers asexuals no aptes per a exercir la seva sexualitat de manera autònoma, com hem comentat amb anterioritat. I amb autònoma no em refereixo al fet que siguin les executores de l'acció, a nivell mobilitat, sinó que tinguin la capacitat de prendre les seves pròpies decisions en la seva vida, tant en l'àmbit sexual, com en el laboral, educatiu, reproductiu...

Durant molts anys s'ha associat de forma generalitzada la sexualitat amb la genitalitat. Els personatges principals de l'acte sexual eren els genitals i especialment, el fal·lus com a protagonista del coit, que aquesta era al seu torn l'eix central del sexe. Però hi ha un món més enllà del coit i dels genitals com a úniques zones erògenes del cos. La sexualitat és primera germana de l'eròtica i aquesta és essencial en l'univers que conforma el sexe i el plaer.

La primera vegada que es van tractar els drets sexuals de les persones amb diversitat funcional, va anar en el **Congreso Mundial de Rehabilitación**, en 1972, quan Chigier va exposar:

- Dret a rebre informació sobre qüestions sexuals i sobre el seu propi funcionament sexual.
- Dret a una educació i orientació sobre la seva sexualitat.
- Dret a expressar-se sexualment, procurant-los oportunitats perquè puguin actuar sexualment.
- Dret a casar-se o viure en parella.
- Dret a ser pare o mare.
- Dret a tenir accés als serveis apropiats (ginecològics, mesures anticonceptives).

Els anteriors drets estaven basats en principis de llibertat, autonomia i igualtat. Uns anys després, en 1981, a l'Havana, es va promoure pel moviment associatiu cubà la **Carta de Derechos Sexuales** en favor de les persones amb discapacitat. Aquesta carta proclamava el següent conjunt de drets:

- Dret a l'expressió sexual.
- Dret a la intimitat.
- Dret a ser informat.
- Dret a tenir accés als serveis necessaris, com són l'assessorament sobre anticoncepció, atenció mèdica i assessorament genètic i sobre sexualitat.
- Dret a triar l'estat civil que més convingui a la persona amb discapacitat.
- Dret a prendre les decisions que afecten la vida de cadascun.
- Dret a intentar el desenvolupament de tot el potencial de l'individu.

Si ens fixem, tant el primer llistat de drets com el segon són molt similars, ja que promouen una sèrie d'accions encaminades a la defensa de la intimitat, informació i educació sexual, accés a un conjunt de serveis sobre salut sexual i presa de les pròpies decisions quant a poder viure en parella o formar una família.

En 1994, són ratificats els drets que s'exposen en el Congreso Mundial de Rehabilitación com a Drets Humans, en la Conferència Internacional sobre la població i el desenvolupament al Caire.

El 2006 es fa la **Convención sobre los derechos de las personas con discapacidad**, a Nova York. El contingut d'aquesta convenció és ratificada per multitud de països, entre els quals s'inclou Espanya. Cal esmentar, que, quant a la qüestió de sexualitat i diversitat funcional, els estats signants es comprometen a “proporcionar a las personas con discapacidad programas de atención a la salud gratuitos o a precios asequibles de la misma variedad y calidad que a las demás personas, incluso en el ámbito de la salud sexual y reproductiva”.

És important esmentar que, a nivell estatal, es crea la **Ley Orgánica 2/2010, 3 de marzo, de Salud Sexual y Reproductiva y de Interrupción del Embarazo**, en la qual es nomena el col·lectiu de diversitat funcional, proporcionant els mateixos drets que a la resta de població en matèria de drets de la salut sexual i reproductiva. Encara que de la dita al fet hi ha un tros com diu el refrany. Doncs bé, de la teoria a la pràctica en drets sexuals i reproductiu per a les persones amb diversitat funcional també, ja que realment hi ha molt pocs serveis dedicats i preparats específicament per a abordar aquest tipus de qüestions.

Claus de l'Educació Sexual en la Diversitat Funcional

És important destacar la importància d'oferir una **Educació Sexual** de qualitat, adaptada segons l'etapa vital madurativa de la persona. En moltes ocasions, aquesta s'ha basat a oferir una certa informació relacionada amb la prevenció de danys de: prevenció de malalties de transmissió sexual (MTS) i d'embarassos no desitjats. Però hi ha tot un món a explorar i oferir de l'àmbit sexual, especialment des dels centres educatius, tant els ordinaris com els d'educació especial.

Ens hem de parar a reflexionar com a professionals de l'educació què és per a nosaltres la sexualitat i quins estereotips tenim sobre la sexualitat de les persones amb diversitat funcional per a poder desconstruir-los i realitzar una educació de qualitat, sense judicis i sense estigmes.

Fa uns dies, vaig tenir el plaer de compartir taula en una ponència que organitzava el CEDDD[7] en les jornades *Sexo y Discapacidad* amb Antonio Centeno (activista, membre del fòrum de *Vida Independent* i president de la web www.asistenciasexual.org) i Yeni Martín (mestra en pedagogia terapèutica, educadora social i presidenta de *Dialogasex*[8]).

Martín exposava la següent definició d'Educació Sexual: “Proceso de enseñanza-aprendizaje a través del cual aprendemos a conocernos, aceptarnos, a gestionar y a disfrutar de nuestra erótica así como a establecer relaciones sanas e igualitarias”. Tot això, des de la psicologia, adaptant a les situacions, nivell maduratiu i ritmes d'aprenentatge; des de la pedagogia, adaptant els coneixements previs dels quals cada persona parteix, i des de la Biologia i la Sexologia.

Continua esmentant que l'educació sexual ha de ser una “promoción del bienestar, la igualdad entre los sexos y el respeto a las diferentes identidades y orientaciones”. Destaca que aquesta ha de ser per a totes les edats (des que naixem fins que morim), dedicada a tot el cos (no sols als genitals) i a tots els tipus de cossos, també a totes les relacions eròtiques (no sols vista des del coit), a tots els plaers (no sols dedicada exclusivament a l'orgasme) i finalment, a tota mena d'identitats i expressions del gènere i orientacions sexuals.

Tota persona té la seva sexualitat de manera diferent i l'expressa de manera diversa. Per això, reduir la sexualitat a la genitalitat i l'activitat coital, a la reproducció, a la vida en parella, a la cisheterosexualitat o a un dret dels homes és un error perquè deixa fora a moltes persones i moltes sexualitats.

Segueix comentant que cal tenir en compte diferents aspectes diferencials quan treballem la sexualitat de les persones amb diversitat funcional, destaca les següents:

- *Informació*: tenen menys accés a la informació, ja que hi ha menys persones que els parlen de sexualitat i també menys models socials de la sexualitat de persones amb diversitat funcional.
- *Desenvolupament personal*: no es permet que les persones prenguin les seves pròpies decisions en moltes ocasions i per això, a vegades es poden sentir no desitjables, no volgudes o menys acceptades, la qual cosa comporta a una certa solitud emocional i a una baixa autoestima. També pot afectar la sobreprotecció a la qual es troben sotmesos per part d'altres adults, generalment, tutors legals, famílies o professionals d'institucions.
- *Desenvolupament social*: no solen tenir xarxes socials sòlides i àmplies, per la qual cosa es genera una certa solitud social. Moltes vegades, hi ha una falta d'habilitats socials per a relacions o directament no tenen espais de relació.

- *Sexualitat*: destaca la necessitat de generar espais d'intimitat per a mitigar la solitud sensorial i falta de plaer. També comenta la falta de respecte cap al propi cos i cap a la seva intimitat, per part d'altres adults. És important, oferir els suports necessaris perquè puguin expressar i gaudir de la seva sexualitat de manera lliure i consensuada. Vull destacar que és fonamental que puguin expressar la seva orientació sexual o identitat de gènere de manera lliure. I finalment, que tinguin informació sobre el consentiment i de la masturbació.

A tot l'anterior, hem d'afegir-hi el concepte de l'**autoeròtica**[9] com a mitjà d'exploració del propi cos i els plaers, educant on i quan és el millor moment, oferint espais d'intimitat i seguretat per a l'exploració lliure, per a bandejar falsos mites sobre ella, per a conèixer què ens agrada i què no, per a conèixer què ens agrada i què no ens agrada que ens faci la persona o persones amb les quals vulguem compartir aquest moment d'intimitat. També seria interessant poder esmentar joguines sexuals que puguin oferir un suport a l'eròtica i autoeròtica.

Finalment, considero important destacar que la **Ley Orgánica 2/2010, 3 de marzo, de Salud Sexual y Reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo**, exposa en l'Article 9 (Incorporació de la formació en Salut Sexual i reproductiva del sistema educatiu): *“Se tendrá en cuenta la realidad y las necesidades de los grupos y sectores sociales más vulnerables, como el de las personas con discapacidad proporcionando, en todo caso, a este alumnado información y materiales accesibles, adecuados para su edad”*.

I és que, en tot aquest entramat, és important el coneixement del propi cos i de la pròpia sexualitat per a viure-la lliurement i plenament. Hem d'educar en la consciència corporal, que coneguim els seus cossos i els seus genitals (i a nomenar-los), que coneguim quins canvis es produeixen en els cossos i a anticipar-los, hem de parlar-los de la masturbació i de l'ejaculació (si pot ser, abans que succeeixi perquè tinguin tota la informació). A més, és vital oferir autonomia per a gestionar els seus hàbits d'higiene i recordar la importància d'assistir als serveis de ginecologia i urologia.

Conclusions finals

És vital educar sobre el desig, el consentiment i el consens. Tot això, permetrà un major autoconeixement de les seves sexualitats i dels seus plaers, però possiblement també una millora de la seva autoestima i autoconcepte. Per això, cal oferir models de bellesa diversos, respectar la presa de decisions, que puguin triar l'expressió de la seva identitat (qüestions relacionades amb l'estètica: la roba que desitgen portar, la tallada de cabells que vulguin fer-se, el maquillatge que vulguin lluir, o els tatuatges o pírcing que vulguin realitzar-se en el seu cos...). És important oferir referents perquè se sentin persones desitjables.

I finalment, a manera de conclusió vull destacar aquells punts clau que ofereix Yeni Martin, ponent de la conferència que he comentat anteriorment del CEDDD, sobre com portar tot l'anterior a la pràctica en l'àmbit educatiu:

- Anticipar-se. És a dir, parlar de sexualitat sense esperar que preguntin.
- Parlar de la sexualitat, del plaer, de l'eròtica, del desig... amb naturalitat.
- No infantilitzar.
- Proporcionar intimitat.
- Respectar el cos, el pudor i la intimitat de la persona.
- Fomentar les habilitats socials i proporcionar xarxes socials.
- Dotar d'autonomia i presa de decisions.

Laura Latorre (2019), parlant sobre l'assoliment de l'autoestima i l'autonomia, exposa que “la relación que tengo conmigo misma no está desligada a lo que sucede a mi alrededor, no es un rasgo de mi carácter ni un problema individual, se va dando en el marco de mis relaciones y del contexto en el que habito” (Laura Lattore, 2019, pp.25).

Totes aquelles persones que no encaixem en les normes socials imposades, les altres, som carn de canó, educades per a convertir-nos en un ésser per i per als altres, dependents i lliurades, obligades a anteposar i fins i tot oblidar els nostres propis desitjos. Col·locades de manera permanent en una cruïlla esgotadora que et venen amb paternalismes, des d'una posició de poder i de violències. Uns privilegis que no entenen del dolor aliè, inconscients de la realitat, es creuen els propietaris de la raó i amos de la veritat absoluta que utilitzen com a eina d'opressió per a perpetuar el poder, la desigualtat i fins i tot les violències. Hem de començar a permetre'ns desitjar sense complexos.

El desig i l'erotisme és aquest impuls, aquesta capacitat humana que determina les nostres maneres de relacionar-nos amb altres persones, llavors el desig és nostre del tot o ve condicionat per agents externs? Ens venen un format de bellesa i uns desitjos imposats pels massmedia, la pornografia, la publicitat, la indústria cultural que són capaces de modelar gustos, crear necessitats i aspiracions que creiem com a pròpies, ja que no oblidem que el desig és una construcció cultural. Bé, no sols cultural, també social, política i econòmica que segons el context en el qual ens trobem configura la nostra manera de relacionar-nos, d'interaccionar, de caminar pel món al costat d'altres persones o de no fer-lo. El desig genera també les seves normes, els seus tabús, els seus costums, les seves prohibicions heretades culturalment i que reproduïm i transmetem per onsevulla, encarregant-nos d'establir que és allò que està bé i el que no ho està, allò que és normal i el rar, l'altre.

Estem fets de fractures internes que pretenem invisibilitzar costi el que costi perquè som imprevisibles i difícilment ens arribem a conèixer de manera completa, ni intentant-ho de manera constant i activa podríem perquè som éssers dinàmics i les circumstàncies que vivim també ho són. Aquestes ens fan canviar, el context es torna determinant i ens transforma. La realitat es revela i cal buscar noves maneres de veure'ns, de trobar-nos i també de voler-nos.

Referències bibliogràfiques

- Art. 25, CDPD, 2006. <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-2008-6963>
 Recuperado del BOE, <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2010-351>
- De Asís, R. (2017) ¿Es la asistencia sexual un derecho? *Revista Española de Discapacidad*, 5 (2), 7-18.
- Foro de Vida Independiente y Divertad (2017): *Mis manos, tus manos* (en línea), acceso 24 de junio de 2018. <http://forovidaindependiente.org/mis-manos-tus-manos/>
- García, L., Alcedo, M.ª A. y Aguado, A. L. (2008). La sexualidad de las personas con lesión medular: aspectos psicológicos y sociales. Una revisión actualizada. *Intervención Psicosocial*, 2008, Vol. 17 N.º 2.
- Guerra, I. (2021) *Lucha contra el capacitismo*. Madrid: Traficantes.
- Jornadas de “Sexo y Discapacidad” promovidas por el CEDDD durante el mes de Mayo del 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=38ujx00PxmE&t=3325s>
- Missé, M. (2018) *A la conquista del cuerpo equivocado*. Barcelona: Egales.
- Moscoso, R. y Arnau, S. (2016). Lo Queer y lo Crip, como formas de re-apropiación de la dignidad disidente. Una conversación con Robert McRuer. *Dilemata*, 20.
- Planella, J. y Pié, A. (2016). *Políticas, prácticas y pedagogías trans*. Barcelona: Manuelaes.
- Platero, L. y Rosón M. (2012). De “la parada de los monstruos” a los monstruos de los cotidianos: la diversidad funcional y sexualidad no normativa”. *Feminismo/s*, 19, pp.127- 142.
- Platero, L. (2012). *Intersecciones: cuerpos y sexualidades en la encrucijada*. Barcelona: Bellaterra.
- Roy, Colectivo Na-Morada, Murillo, A.; Labala Rodríguez, A., Romero, T., Manchado, R., Zarekaite, A., Latorre Hernando, L., Garxia, T. y Varela, I. (2019). *(h)amor 4 propio*. Barcelona: Continta me tienes.
- Sánchez, M. (2019). *Pedagogías Queer ¿Nos arriesgamos a hacer otra educación?* Madrid: Catarata.

Notes:

[1] El Fòrum de *Vida Independent i Divertad* és un espai virtual de **reflexió filosòfica** i de **lluita** pels **drets** de les **persones amb diversitat funcional**. Aquest té el seu origen a mitjan any 2001 amb l'objectiu d'impulsar a Espanya el moviment de Vida Independent, sorgit als EUA en 1962 i molt arrelat a Europa en l'actualitat. Per a més informació consultar: <http://forovidaindependiente.org/>

[2] Instagram de Gluwur, artista y performance.

<https://www.instagram.com/p/CauN14qgiVgUXBWFnyDv0XAUpmHWJnPflrH7e80/>

[3] Quan ens referim al terme ‘Interseccionalitat’ ens referim a un enfocament que reconeix que les desigualtats sistèmiques es configuren a partir de la superposició de diferents factors socials com el gènere, l'ètnia, la classe social, entre altres.

[4] El capacitisme és una forma de discriminació o prejudici social contra les persones amb discapacitat.

[5] Itxi Guerra es defineix com la pesada del capacitisme, lesionada, bisexual i vegana. Porta donant xerrades anticapacitistes des del 2018 i és autora del llibre “Lucha contra el capacitismo, Anarquismo y capacitismo”.

[6] Escrit inspirat en la història d'Assistència Sexual del documental en la que participa “YesWeFuck” en 2015, dirigit per Antonio Centeno i Raúl de la Bruna. Per a més informació consultar:

<https://yeswefuckblog.tumblr.com/post/117440234759/desde-mi-co%C3%B1o-des-de-la-meva-nuesa>

[7] El CEDDD és el Consell Espanyol per a la Defensa de la Discapacitat i la Dependència. És una entitat associativa, creada en el 2015 amb el compromís de contribuir a promoure un espai de trobada amb l'objectiu de treballar per a les persones amb discapacitat, dependència i majors. Per a més informació consultar: <https://ceddd.org/>

[8] Dialogasex és una associació que treballa per una educació sexual integral des dels drets sexuals i reproductius i amb perspectiva de gènere. Estan especialitzades en sexologia i igualtat de gènere, duent a terme projectes, formacions i jornades. A més, realitzen assessoria sexològica per a joves i famílies de menors en situació de transició de gènere. Per a més informació consultar: <https://dialogasex.es/>

[9] Per a aquelles persones adultes amb diversitat funcional que necessitin un suport a l'autoeròtica, és interessant destacar la figura de l'Assistència Sexual promoguda per Antonio Centeno; membre del Foto de Vida Independent, on s'entén aquesta figura com un suport de caràcter instrumental en l'àmbit sexual com a acompanyament a l'exploració de la pròpia sexualitat i autoeròtica com a dret a l'autoplaer i al propi cos. Per a més informació es pot visitar la següent web sobre Assistència Sexual: <https://asistenciasexual.org/>

Correspondència amb l'autora: *Montserrat Garcia Silva*. E-mail: mongarciasilva@gmail.com